

در رساله مجاز امام صادق علیه السلام

دروس شرح صحیفه سجادیه

دعای اول - معنای اولیت و آخریت

جلسه ۲

استاد فقیهی

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

مقدمه: ImamSadiq.tv

خداوند در عین حال که به طور مطلق مجهول نیست، کاملاً هم معلوم نمی‌باشد. اگر هیچ شناختی از خداوند نداشته باشیم، عبادت، ترس و امید به او معنا نمی‌یابد. از سوی دیگر، شناخت کامل و احاطه‌ای به کنه ذات خداوند برای انسان غیرممکن است. قرآن کریم می‌فرماید: «لَا يُحِيطُونَ بِهِ عِلْمًا»؛ علم انسان نمی‌تواند به خداوند احاطه پیدا کند. بنابراین، شناخت ما از خداوند محدود و از نوع ارتباطی است.

امیرالمومنین علی علیه‌السلام در این مورد می‌فرماید: «لم يطلع العقول على تحديد صفة و لم يحجبها عن واجب معرفته»؛ یعنی عقل‌ها توانایی محدود کردن صفات خداوند را ندارند، اما او را از معرفت لازم منع نکرده است (نهج البلاغه، خطبه ۴۹).

نکته اول:

شناخت خداوند نباید با تشبیه او به سایر مخلوقات همراه باشد. قرآن کریم تأکید می‌کند: «لَيْسَ كَمِثْلِهِ شَيْءٌ»؛ هیچ چیزی مانند او نیست. عرفان ابن عربی بر پایه تشبیه استوار است، اما از این نوع تشبیهات باید پرهیز کرد.

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

أمیرالمومنین علیه السلام می فرماید: "فاعلٌ لا بمعنى الحركات و الآلة، مقدّرٌ لا بجوله فكره، سمیعٌ لا باله"؛ یعنی خداوند فاعل است، اما نه با حرکت و ابزار، او تقدیر کننده است، اما نه با فکر محدود. خداوند شنواست، اما نه با گوش مادی.

معناشناختی معرفتی اولیت و آخریت:

خداوند "اول" است، یعنی او آغازگر و پدیدآورنده است و نیازی به پدیدآورنده دیگری ندارد. همچنین، خداوند "آخر" است، یعنی همه چیز به سوی او بازمی گردد، اما او نهایت و پایان ندارد.

معناشناختی تربیتی اولیت و آخریت:

نقش اولیت: خداوند آغازگر خلقت انسان است. در دعای کمیل چنین آمده است: "یا مَنْ بَدَأَ خَلْقِي وَ ذَكَرِي وَ بَرِّي وَ تَغْذِيَتِي"؛ ای خدایی که آفرینش من را آغاز کردی... این شناخت باعث می شود انسان از خلقت خود ناراحت نباشد و زبان به اعتراض نگشاید.

نقش آخریت: ما باید به سوی خداوند بازگردیم و آماده ملاقات با او باشیم، نه اینکه از او فرار کنیم و از ملاقات با او ترس داشته باشیم.

"الذی قَصْرَتْ عَنْ رُؤْيَيْتِهِ أَبْصَارُ النَّاطِرِينَ وَ عَجَزَتْ أَنْ نَعْتَهُ أَوْهَامُ الْوَاصِفِينَ"؛ یعنی چشم‌های بینندگان از دیدن خداوند عاجزند و عقل انسان نمی تواند او را به طور کامل درک کند. خدایی که آغاز و پایان ندارد، چگونه در دید و عقل انسان جای گیرد؟